

Walton (Reimholz) Eszter

Quo vadis?

Temetők – Fotókiállítás

Hegyi Zoltán verseivel

valamint egyéb irodalmi és teológiai idézetekkel kísérve

Budapest

Jókai Klub

Ars Sacra Fesztivál

2019. szeptember

Quo vadis?

Temetők – fotókiállítás

Walton (Reimholz) Eszter fényképei

Hegy Zoltán verseivel

valamint egyéb irodalmi és teológiai idézetekkel kísérve

Ezt a címet (Hová mész?) azért választottam, mert temetőben sétálva akarva-akaratlanul is eszünkbe jut az, hogy hová és meddig mehetünk...

Különböző helyek, különböző sírok. Óriási emlékművek, családi sírboltok, díszes és disztelen sírkövek, természetes sírhantok, fejfák, keresztek, szobrok, urnafülkék, kicsik, nagyok, gondozottak és elhagyottak.

Jelek: liliom, borostyán, pálma, pipacs, pelikán, galamb, kígyó, bárány, lefelé fordított fáklya, koszorú és kavicsok. Annyiféle jel, ahány kultúra.

Egy biztos: Az emberiség történetében a legtöbb kultúrában a temetetlenység a legborzasztóbb szerencsétlenségnek számított illetve számít ma is.

Mindannyian fontosnak tartjuk megadni elhunyt szeretteinknek a végtisztességet, a méltó nyughelyet. Ez lehet az utolsó gesztus felé. A sírok megmutatják az ember lelkének gazdagságát.

Ezért, amikor elutazom valahová azért, hogy megismerjek egy másik népet, kultúrát, mindig meglátogatom a temetőt is. Így születtek ezek a képek, ez a kiállítás.

A címben feltett kérdés kapcsán írásos anyaggal egészítettem ki a fényképeket. Egyrészt Hegyi Zoltán költő képeimhez írt haiku (japán költészet jellegzetes kötött versformái) olvashatják egyes képek mellett, másrészt egyéb irodalmi idézeteket, valamint teológusok és egyházatyák írásait mellékeltem a témáról.

Utólag a kiállításról:

Quo vadis? vagyis Hová mész? Ahogy a kiállítás címe is egy kérdés volt, mi is tele vagyunk kérdésekkel a Halál kapcsán, amely egy kényes téma, könnyen elhessegetjük magunktól. De Temetőben járva óhatatlanul eszünkbe jut a saját halálunk. Katolikus temetési szertartáson el is hangzik, hogy könnyörögjünk azért, aki először követi közülünk az elhunytat. Rettegünk, hogy megszűnik a létünk, személyiségünk végképp megsemmisül. Ez ellene van az emberi mivoltunknak, mert mindannyian magunkban hordozzuk az örökkévalóság magját.

Azért is döntöttem úgy, hogy egy katolikus pap barátomat kérem meg megnyitni a kiállítást, mert reméltem, hogy ő az Egyház válaszát fogja elmondani ezekre a mindenkit érintő kérdésekre. Nem is esztétikai témáról beszélt, hanem az Élet értelméről. Arról, hogy miért van az, hogy megpróbálunk nem gondolni a halálra és ezért nem is készülünk rá. Legfeljebb halottak napján látogatunk el a temetőbe. Pedig az is lehet, hogy ma lesz az a nap. És igen, ha tudnánk előre, ijesztő lenne, de felszabadítana. Sok minden átértékelődne bennünk, megváltozna a dolgok fontossági sorrendje. Ilyen és hasonló dolgok hangzottak el tehát a megnyitón.

A kiállítás utóhangja pozitív volt, sokan referáltak, hogy érintette őket a téma. Ennek az oka –szerintem - nem elsősorban a vizuális élmény, hanem az volt, hogy a képek mellé szövegeket is kivettem, amelyek komoly lét-kérdésekről szóltak. Úgy éreztem, főleg ez mozdította meg az embereket. Mert ami a művészet lényege, hogy – akár csak rövid időre – megváltozzon az életünk, ez inkább hallás (olvasás), mint látás útján valósulhat meg.

A magam részéről örültem, hogy a képek kapcsán közelebb kerültem – legalább erre az időre – e témához. Mert nem csak fényképeztem, hanem a vonatkozó helyekről kutattam, olvastam, utánajártam. Érdekes volt átélni, hogy az adott nép hozzáállása a halálhoz, amely ezekben a temetőkben kerül napvilágra, mennyire tükrözi a jellemét.

Szentlőrincpusztai elhagyott temető (Nógrád megye) - 2015

*igazultál, vagy
sem - ez a feledés itt
nem tart már téged*

*nevetésed szél,
neved erezet hamvadt-
korhadt vízjele*

Hegyi Zoltán

Sombokor ága télen a **Farkasréti temetőben** – 2018

A halál ezért köszöntött be, és továbbra is jön, és sötétbe borít, mert az ember elfordult és elfordul az Élőtől. A halált saját végzetszerűsége erősíti meg, amely nem hiteles létezésre ösztönöz bennünket, s emiatt a szorongástól a hazugságba menekülünk.

Olivier Clement

Deák Ferenc Mauzóleuma felé vezető allé
a **Kerepesi temetőben** ősszel – 2014

A mauzóleum Gerster Kálmán tervei alapján épült 1886-ban a temető legmagasabb pontjára, két jelentős út kereszteződésében.

Ha tudni akarsz, hogy egy nemzet mennyire becsüli a múltját, nézd meg a temetőit.

Széchenyi István

Éjszakai részlet a **prágai Vysehrad temetőből** – 2016

Amikor besötétedik, a temetőben számtalan gyertya gyullad ki, mintha csak gyermekbált rendeznének a halottak.

Igen, gyermekbált, mert a halottak ártatlanok, mint a gyermekek.

Milan Kundera

Márianosztrai rabtemetőben az őrzők és az őrzöttek egy helyen vannak eltemetve, a női börtön megnyitásakor 1858-ban hozták létre az irgalmas nővérek a fegyintézet szomszédságában. Az őrzők tehát a Szent Vince rend nővérei valamint az intézet orvosai voltak, az őrzöttek pedig köztörvényes bűnelkövetők, valamint az itt raboskodó terhes nők elhalt gyermekei. A rabokat jeltelen sírba helyezték, csak egy földkupac jelezte a helyüket. A nővérek sírja műkökeretes hant volt, rajta akácfa kereszt a rendi nevükkel.

1950-től a fegyintézet férfi börtönként működik, a temetőt 1967-ig használták köztörvényes és politikai elítéltek temetkezési helyéül. Az ő sírjaikat egy kb egy méter magas fakereszttel jelölték, rajta egy fémtábla volt az elhunyt azonosítójával. (Készült 2019-ben)

A halálban megszűnt a különbség köztük és köztünk.

Ottília nővér

*végül a hantok
elsimulnak – végül a
vég is véget ér*

Hegyi Zoltán

Vadon nőtt virág és sírkereszt
a **Szentlőrincpusztai elhagyott temetőben**
(Nógrád megye) - 2018

Hó -1

Budapest – Farkasréti temető télen – 2019

Az aszkéta felfogása szerint az idő és az örökkévalóság nem más, mint két különböző létforma. Az első a teremtetett lété, amely szüntelenül keletkezik, kibontakozik, fejlődik, és melyet Isten – számunkra felfoghatatlan módon – a semmiből teremtetett. Az örökkévalóság pedig az isteni lét formája, amelyre nem alkalmazhatók a kiterjedés és az egymásutániség emberi kategóriái. Az örökkévalóság az isteni lét egyedülálló, felfoghatatlan teljességgel bíró aktusa, melyre nem érvényes a kiterjedés fogalma, ám a világfelettségből következően tér nélkül foglalja magába a teremtetett világ minden kiterjedését.

Athoszi Szent Sziluán

Hó -2

Budapest – Farkasréti temető télen – 2019

Esőben a temető a világ legszomorúbb látványa, mert az eső könnycseppekre emlékeztet; de a behavazott temető hívogató. Télen a halottak is bölcsőben fekszenek.

Thornton Wilder

Hó -3

Budapest – Farkasréti temető télen – 2019

Csak akkor leszünk boldogok, ha mindnyájan, a legkisebb is közülünk, ráeszmélünk szerepünkre.

Csak akkor tudunk majd békében élni és békében meghalni; mert ami értelmet ad az életnek, értelmet ad a halálnak is.

Antoine de Saint-Exupéry

Krematórium egy magyarországi nagyváros temetőjében – 1 – 2018

Az a lélek, amelyik megismerte a Szentlélek által Isten szeretetét, ha eljön az órája, kissé megretten, amikor az angyalok az Úr elé viszik, mivel földi életéből bűnök terhelik. Ám mihamarabb meglátja az Urat, öröm tölti el könnyörművel, szelíd arca láttán, s az Úr végtelen szelídségében és szeretetében nem rója fel neki vétkeit. Amint ránéz, máris az Úr szeretete költözik belé; Isten szeretete és a Szentlélek gyönyörűsége teljesen átalakítja.

Athoszi Szent Sziluán

testedre dermed
a kegyelet-ipar
higiéniája

mennyi én-rész
tapad a térelválasztó
szalagfüggönyön?

*hogy aztán jégről tűzbe -
fertőtlenített
porrá, hamuvá*

Hegyi Zoltán

Krematórium egy magyarországi nagyváros temetőjében – 2 – 2019

A civilizált társadalomban a halál egészben véve a tabufogalmak közé került. Nem illik beszélni róla, a nevét körülírják, mint valami disznóságot, és a halottból, a hullából megboldogult, elköltözött és néhai lesz, mint ahogy az emésztés aktusait körülírják. És amiről az ember nem beszél, arra nem illik gondolni sem.

Ez a civilizáció védekezése a szörnyű veszedelem ellen.

Szerb Antal

Ketten -1 - 2015
Szentlőrincpusztai elhagyott temető

Ketten -2 – 2019
Márianosztrai rabtemető

Ketten -3 - 2019
Montázs

Gyógyulj meg édes, szép menyasszonyom!
Mivé leszek, ha ajkaid helyett
Fejfádat csókolok?

Itt hagynál engem? engem! és miért?
Hogy minél előbb föl az égbe menj?
Szébb lesz neked, szébb lesz velem a föld,
Mint nélkülem a menny.

Petőfi Sándor

Drégelypalánk -1, Kaszás Józsefné temetése, élt 96 évet – 2015

Van egy nap, amikor kimegy a falu a temetőbe, virággal és fénnel,
ami elmúlik, és békével, szeretettel, ami nem múlik el.
Nincs már ezen a napon fájdalom, csak enyhe távoli szomorúság úszik
a táj felett,
mint maga az ősz bánatos, ködös álmra készülő ragyogása.

Fekete István

Drégelypalánk -2, Kaszás Józsefné temetése, élt 96 évet – 2015

Drégelypalánk -3, Kaszás Józsefné temetése, élt 96 évet – 2015

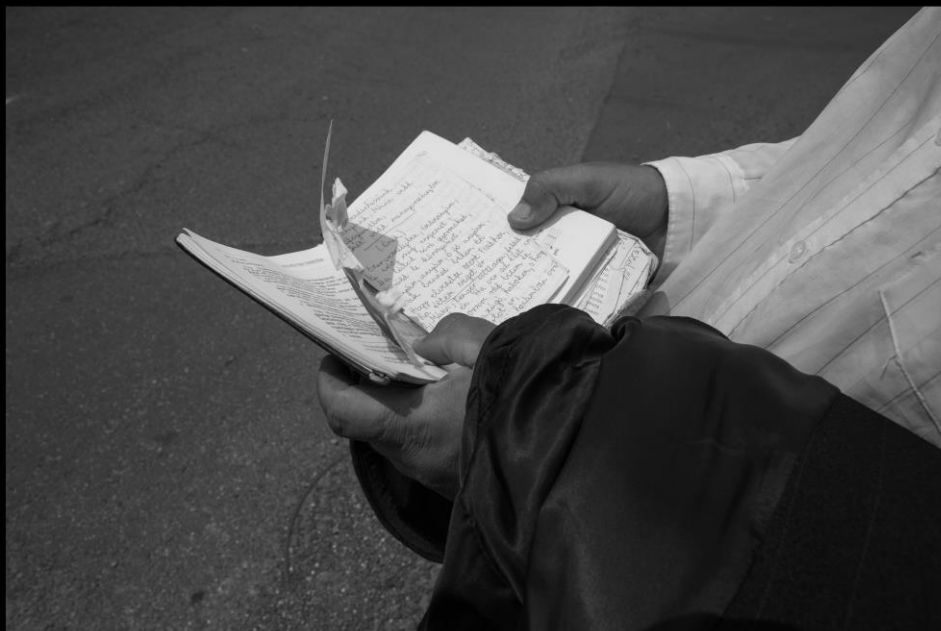
*méltóság, teljes –
ha minden mozdulatban
lakik kegyelet*

Hegyi Zoltán

Drégelypalánk -4, Kaszás Józsefné temetése, élt 96 évet - 2015

Drégelypalánk -5, Kaszás Józsefné temetése, élt 96 évet – 2015

*méltóság íze
miért ne könnyebbülne –
ez is egy munka*

Hegyi Zoltán

Lisszaboni Prazeres temető, a *Halottak városa*. Néhány az egyforma befoglaló formájú családi sírkamrák homlokzatai közül. Látható, hogy szigorú „rendezési terv” alapján épültek, mégis mindegyik más. Díszítésében, színeiben, szobraiban eltérőek, de egy-egy „utca” mégis nagyon egységes képet mutat. A bejáratú ajtók mindig üvegezettek, de vasráccsal vannak ellátva. Az üvegen át belátni a koporsókat tartó polcokra és a Krisztus vagy Mária szoborral felállított kis szentélyre a szemközti kis ablak alatt. Az ajtókat kulccsal zárják, csak akkor nyitják ki, ha imádkozni jönnek vagy temetés alkalmával. A helynek valóban különös - örömteli... - atmoszférája van. (Készült 2019-ben)

A halál utálatos, félelmetes, de lényegében izgalmasabb minden egyébnél

Saul Bellow

A londoni Highgate Temető, az ún viktoriánus Valhalla a maga érzelemtől dagadó építészetével, szobrászatával, valamint a természet erejével. 1839-ben nyitották meg, a legrégebbi temető a városban Hampsted városrészben. A képen látható részlet a Nyugati Temetőből egy falba épített kriptasor előtti teret ábrázolja a maga nyugalmas mivoltában. Mintha inkább egy udvarház előtt volnánk valahol Közép-Angliában... Mindazonáltal jól látható a kripták nyerstégla fala, a kőkeretes kovácsoltvas ajtók, amelyeken egy-egy fejre fordított fáklya látható. A kialudt élet jelei. (Készült 2019-ben)

Figyeljétek reám: az élet szép! Élni, élni, ezt akarja a rög, a fűszál, a féreg, az állat, az ember! Élni napsugáron, boldogan. Ez a föld a mienk, ne engedjétek, hogy egyetlen élőtlől elvegye valaki! Az ember a legértékesebb a földön, lelkében végtelen jószág, szépség csírái szunnyadnak. Szeressétek, becsüljétek az embert, a nagyot, a kicsit, az erőset, a gyengét! A sorssal szemben egyformák vagyunk! Az élet rövid, az igazság örök.

Makszim Gorkij

Kriptasoros képpár -1

Családi kripták sora a **lisszaboni Prazeres temetőben**, amely a legnagyobb és legszebb a városban az Estrela negyedben. 1833-ban alapították a nagy kolerajárvány miatt. A város számos nagyja fekszik k itt. *Halottak városának* nevezik. A kulccsal zárható sírkamrákban kétoldalt polcok vannak, ahová a családtagok koporsóit helyezik, valamint a szemközti fal kicsi ablaka alatt egy mini szentély, ahol imádkozni tudtak a halottaikért. Nevezhetnénk ezeket a (közel) egyforma házakat kis kápolnáknak is, amelyek szabályos „utcahálózatot” alkotnak a temetőben, ezzel furcsa milliőt teremtve, és tükrözve a portugál elnevezést, amely *Örömök temetőjét* jelenti. Elgondolkodtató a mód, hogy nem a föld alá, hanem az élőkkel egy szintbe helyezik végső nyugalomra szeretteiket. (Készült 2019-ben)

*álljon örökké
rang és rend szerint –
magánhalál – tulajdon*

Hegyi Zoltán

Kriptasoros képpár -2

A **Londoni Highgate Temető** (1839-ben nyitották meg, a sírok száma 53 ezer, a temetetteké pedig 170 ezer) a legrégebbi a városban. Az ún *Libanoni Kör* (egy százéves libanoni cédrus köré épült kriptasor) mentén 20 családi kripa található, melyekben 12 koporsó fér el kétoldalt kő polcokon. A kovácsoltvas ajtókat különböző fajta kőből készült keretek és oromzatok keretezik egy körbefutó párkány alatt. A viktoriánus időkben jellemző volt az ősi Egyiptom felé fordulás, innen a sírboltok külleme. (Készült 2019-ben)

*fanyar ízt adhat
az életnek, hogy végül
ide terveztek*

Hegyi Zoltán

Fény és árnyék -1
Kozma utcai izraelita temető

*sem a lenyomat
sem a folyamat
mindkettő íze örök*

Hegyi Zoltán

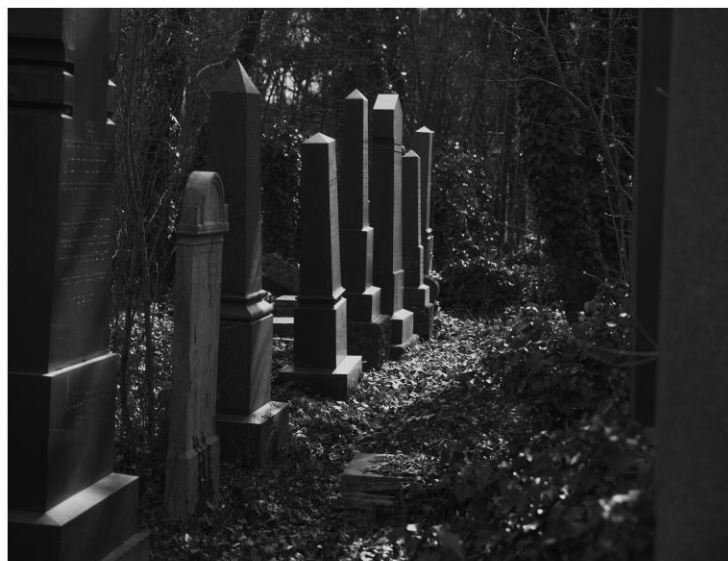
Fény és árnyék -2
Kozma utcai izraelita temető

düledékeiden
sír-rom betű üle-
déke üreslik

Hegyi Zoltán

Fény és árnyék -3
Kozma utcai izraelita temető

válaszd ki saját
örök időkre szóló
megsüppedésed?

*suttogd tele a
felejtést - amikor
megszólaltat a szél*

Hegyi Zoltán

Fény és árnyék -4
Kozma utcai izraelita temető

olvashatatlan
"emléketek örökké"
elfáradt kövön

*seol kapuját
magoncok, hintett éhség
cserjéi tartják*

Hegyi Zoltán

Fény és árnyék -5
Kozma utcai izraelita temető

holtodban sem töröd
meg a sorsosok makacs
nyugvósorát?

*tapogass mintát
a kőre kúszó fényre
kúszó mohába*

Hegyi Zoltán

Fény és árnyék -6
Kozma utcai izraelita temető

Az élet nyomai -1
Kozma utcai izraelita temető

Az ember sorsa a halállal szembesítve válik a legnagyobb rejtéllyé. Az embert gyötri a fájdalom és a test fokozódó felbomlása, és még inkább a rettegés, hogy egyszer s mindenkorra szűnik meg majd a léte. Igaza van azonban, amikor szívének ösztönzésére irtózattal utasítja el azt a gondolatot, hogy személyisége teljesen szertehull, és végképpen megsemmisül. Az ember lázad a halál ellen, mivel magában hordja az örökkévalóság magját, amely nem vezethető vissza a puszta anyagra. A technika összes próbálkozásai nem képesek csillapítani szorongását. Az élet meghosszabbítása ugyanis nem elégítheti ki a továbbélésnek azt a vágyát, amely kitéphetetlenül gyökerezik az ember szívében...

A II. Vatikáni Zsinat GAUDIUM ET SPES, az „Egyház a mai világban” kezdetű konstitúciója. Részlet.

Az élet nyomai -2
Kozma utcai izraelita temető

Az élet nyomai -3
Kozma utcai izraelita temető

Az élet nyomai -4
Kozma utcai izraelita temető

Az élet nyomai -5
Kozma utcai izraelita temető

Ezért minden szorongás, minden gyűlölet, minden elszigeteltség, minden halál és külön-külön mindannyiunk halála megsemmisült, vagyis ugyanazzal az erővel bizalommal, szeretettel, egységgé és életté változott át Általa.

Olivier Clement

Az élet nyomai -6

Kozma utcai izraelita temető

Két fénykép a londoni Highgate Temetőből

- Fényképész fiú és modellje
- Malcolm McLaren (1946-2010) angol impresszáro, képző-és előadóművész, ruhatervező vállalkozó, a punk mozgalom kezdeményezője a Sex butik tulajdonosa, a Sex pistols menedzserének sírja, amelyet minden nap sokan látogatnak. A sírkövön saját szavai : *Inkább egy látványos bukás, mint egy kedves kis siker.* A pajzson a MM kezdőbetűk, a fekete gránit sírkőben pedig Nick Reynolds bronz halotti maszkja McLarenről. A temetési szertartáson , ahol a Sid Vicious, a Sex Pistols gitárosa és énekese a My Way (Az én utam) c számot énekelte olyan tömeg kísérte amely teljes forgalmi fennakadást okozott. A koporsóján a következő szlogen volt felírva: *Túl gyors volt az élethez, túl fiatal a halálhoz.* (Készült 2019-ben)

Az élet célja: a temető.

Krúdy Gyula

Új és régi

- Patrick Caulfield (1936-2005), modern angol művész megtervezte a saját egyszerű sírkövét, egy matt szürke kőtáblát, kivágott betűs felirattal, amely nem más, mint „HALOTT”. Egy erős állítás ebben a nosztalgikus hangulatban, amely körülengi a **londoni Highgate Temetőt**, amelyet viktoriánus Valhallának is neveznek.
- Gyermekek a **Kozma utcai izraelita temetőben** tavasz elején.

Majdnem minden áldott nap kísételek valamelyik temetőbe. És megbékülve és alázatosan arra gondolok ilyenkor, hogy egyszer majd nem fogok visszasétálni többé.

Juhász Gyula

Irányok 1

Szentlőrincpusztai elhagyott temető (Nógrád megye) – Készült 2015-ben

Az én legkedvesebb dalom így
szól:

Nemsokára meghalok,
nyomorult lelkem a pokolra
száll,
sötét alvilági tömlöcbe
költözöm,
én fogok ott egyedül égni,

az Úr után bánkódni és sírni:
Lelkem az Úr után vágyakozik,
és könnyek között keresem őt.
Hogyan is ne keresném?
Hiszen Ő előbb talált rám,
és kijelentette magát nekem,
bűnösnek.

Athoszi Szent Sziluán

Irányok 2

Miskolci avasi református temető. Műemléki védettségű ősi temető a templom és harangláb körül. Középkorban alapították, a legrégebbi jelzett sírok XVII. századiak. (Készült 2019-ben)

Nyitott kapuján belépve, temetőn állék, hol százados fák árnya alatt csak itt-amott fejrlett ki egy-egy sírkő a fűtakart egyszerű halmok között.

Ki az, ki temetőn meghatva nem érezné magát?
mint gyermek, mert fél, hogy az elhunytak visszajönnek; mint férfi,
mert tudja, hogy a föld senkit vissza nem ad.

Eötvös József

Irányok 3

Miskolci avasi református temető. Műemléki védettségű ősi temető a templom és harangláb körül. Középkorban alapították, a legrégebbi jelzett sírok XVII. századiak. (Készült 2019-ben)

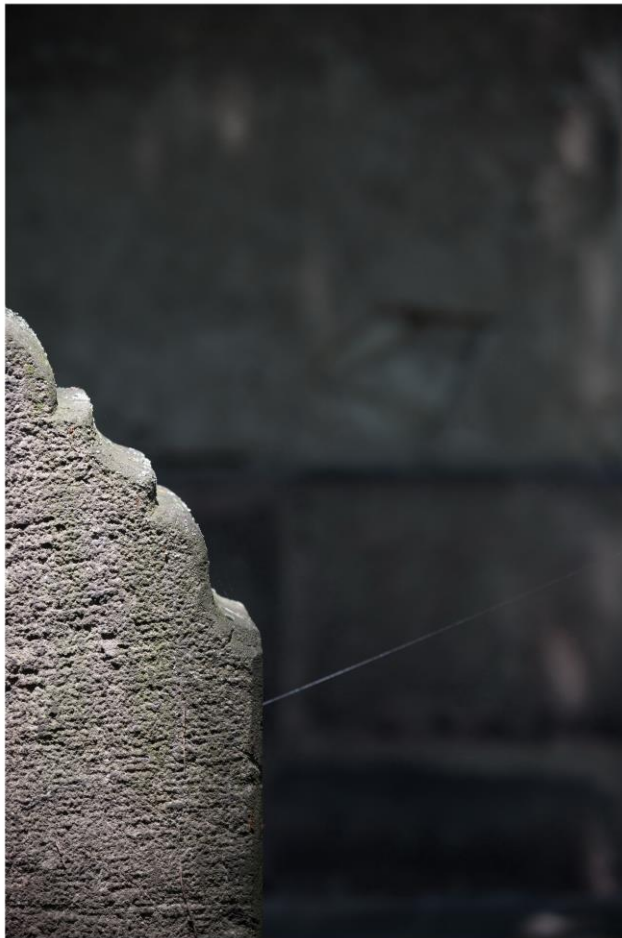
¹Jobb a jó név, mint a jó olaj, és a halál napja, mint a születés napja.

²Jobb olyan házba menni, ahol gyászolnak, mint ahol mulatnak, mert minden embernek ez a vége, s aki él, itt elgondolkodik. ³Jobb a szomorúság, mint a nevetés, ha komoly az arc, rendben a szív. ⁴A bölcsök szíve abban a házban van, amelyben gyászolnak; hanem a balgák szíve a vigasság házában.

Prédikátor könyve 7, 1-4

Részletek -1

Miskolci avasi református temető. Műemléki védettségű ősi temető a templom és harangláb körül. Középkorban alapították, a legrégebbi jelzett sírok XVII. századiak. (Készült 2019-ben)

Ha egy ember semmit sem talál, amiért meg tudna halni,
akkor élnie sem érdemes.

Martin Luther King

Részletek -2

Prágai régi zsidó temető. Viszonylag kis alapterületű temető a Josefovban, (egyedülálló) zsúfoltságának magyarázata, hogy a többi felszámolt zsidó temetőből is ide kellett hozni a sírköveket. 1478-tól 1787-ig használták, de a szűk terület miatt kénytelenek voltak több (akár 12) rétegben elhelyezni a koporsókat. Így lehetséges, hogy a mintegy 12 ezer sírhelyen több mint százezren fekszenek. (Készült 2016-ban)

*őszinte hittel
faragott betűk alatt
a por, a porhoz.*

Hegyi Zoltán

Részletek -3

Miskolci avasi református temető. Műemléki védettségű ősi temető a templom és harangláb körül. Középkorban alapították, a legrégebbi jelzett sírok XVII. századiak. (Készült 2019-ben)

nyughely kőjelen
élet csapdája szálaz
apróka halált

*nem a kő, nem a
véset tart - a csillanás
a szövvényen*

Hegyi Zoltán

